

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน
ตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่वंงก์ จังหวัดนครสวรรค์

Factors in Related with Environmental Management Behavior for Dengue Fever
Prevention of People of Khao Chonkan Subdistrict, Mae Wong District,
Nakhon Sawan Province

(Received: February 20,2025 ; Revised: February 25,2025 ; Accepted: February 28,2025)

ธัญลักษณ์ ทองสี¹ จิระศักดิ์ ทัพพา²
Thanyalak Thongsi¹ Jerasak Thappha²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม 2) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม 3) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม กับพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่वंงก์ จังหวัดนครสวรรค์ ประชากร คือ ประชาชนผู้มีชื่อในทะเบียนราษฎรและอยู่อาศัยในตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่वंงก์ จังหวัดนครสวรรค์ มีอายุ 18 ปีขึ้นไป 11,890 คน นำไปคำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโรยามาเน่ ด้วยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ได้จำนวน 387 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติสัมพันธ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่าง 1) มีความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกและมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก 2) มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการป้องกันโรคไข้เลือดออก อยู่ในระดับปานกลาง 3) มีพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการป้องกันโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับมาก และ 4) ปัจจัยความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ปัจจัยการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจและด้านผลประโยชน์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติงาน และด้านการประเมินผล ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออก

คำสำคัญ : ความรู้ พฤติกรรม การมีส่วนร่วม การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันโรคไข้เลือดออก

Abstract

The objectives of this study were: 1) to examine knowledge about dengue fever and environmental management, 2) to study environmental management participation, 3) to study environmental management behavior and 4) to cultivate relationship between knowledge factor about dengue fever and environmental management, environmental management participation factors with environmental management behavior for dengue fever prevention of people of Khao Chonkan Subdistrict, Mae Wong District, Nakhon Sawan province. The conceptual framework was applied from knowledge, behavior, and participation concept. This study methodology was quantitative research. The population was 11,890 people with 18 years of age whose names were registered as residents in Khao Chonkan Subdistrict, Mae Wong District, Nakhon Sawan province. The sample size of 387 peoples was determined using Taroyamane's formula, and selected by multi-stage sampling. The study instrument was a questionnaire. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's Product Moment Correlation Coefficient.

¹ เจ้าหน้าที่งานสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนตำบลเขาชนกัน อ.แม่वंงก์ จ.นครสวรรค์

² คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี

The study results revealed that 1) knowledge about dengue fever and environmental management of the sample group was at a high level. 2) the environmental management participation of the sample group was at a moderate level. 3) the environmental management behavior of the sample group was at a high level., and 4) knowledge factor about environmental management showed positive relationship with environmental management behavior for dengue fever prevention at a statistically significant level of .01. The knowledge factor about dengue fever, benefits and decision participation factor showed positive relationship with environmental management behavior for dengue fever prevention at a statistically significant level of .05, but operation and evaluation participation factor showed not relationship with environmental management behavior for dengue fever prevention.

Keywords: Knowledge, behavior, participation, environment management, dengue fever prevention

บทนำ

โรคไข้เลือดออก เป็นโรคติดต่อมาโดยง่ายที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็ว และมีการระบาดกระจายไปทั่วประเทศ ทุกจังหวัดและทุกอำเภอ ทำให้มีการเจ็บป่วยและเสียชีวิตมากมาย¹ โรคไข้เลือดออกเกิดการระบาดใหญ่เป็นครั้งแรกที่ประเทศฟิลิปปินส์ ในปี พ.ศ.2497² ประเทศไทยพบการระบาดในปี พ.ศ.2501 การระบาดของโรคมักต่อเนื่องหลังจากฤดูฝนไปจนถึงสิ้นปี พบในเขตกรุงเทพมหานคร จากนั้นเกิดการกระจายออกไปทุกภูมิภาคของประเทศไทย ในเดือนมกราคม - ธันวาคม 2563 พบผู้ป่วยโรคไข้เลือดออก 85,849 คน อัตราป่วยเท่ากับ 129.96 ต่อประชากรแสนคน มีผู้เสียชีวิต 111 คน คิดเป็นอัตราป่วยตาย ร้อยละ 0.13³ จากการเฝ้าระวังโรคไข้เลือดออก ตั้งแต่ปี พ.ศ.2560-2565 พบว่า มีการหมุนเวียนของสายพันธุ์ไวรัสเดงกีทั้ง 4 ชนิด โดยในปี พ.ศ.2565 พบว่า DENV-4 เป็นชนิดไวรัสและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รองลงมา DENV-2 DENV -3 และ DENV-4 ตามลำดับ โดย DENV-3 มีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น 5-16 เท่าเมื่อเทียบกับ 5 ปีที่ผ่านมา⁴

ข้อมูลจากระบบเฝ้าระวังโรค กองระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค (รายงาน 506) ในปี 2565 พบผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกสะสม 45,145 รายอัตราป่วยเท่ากับ 66.97 ต่อประชากรแสนคน มีรายงานผู้ป่วยมากกว่าปีที่ผ่านมา 4.5 เท่าโดยมีแนวโน้มผู้ป่วยเพิ่มขึ้นตั้งแต่เดือนพฤษภาคม และเพิ่มสูงกว่าค่ามัธยฐานย้อนหลัง 5 ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคม

และสูงลอยต่อเนื่องจนถึงปลายปี ผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเรียนและผู้ใหญ่ตอนต้น พบในกลุ่มอายุ 5-14 ปี ร้อยละ 122.6 และกลุ่มอายุ 0-4 ปี ร้อยละ 84.51 ตามลำดับ โดยมีผู้ป่วยกระจายทุกภูมิภาคในประเทศไทย จังหวัดที่มีอัตราป่วยสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ร้อยละ 2,207.33 ต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ จังหวัดตาก ร้อยละ 252.74 จังหวัดชลบุรี ร้อยละ 152.29 จังหวัดเชียงใหม่ ร้อยละ 136.38 และกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 135.38 ตามลำดับ⁵

สถานการณ์โรคไข้เลือดออกในจังหวัดนครสวรรค์ ในปี พ.ศ. 2566 มีจำนวนทั้งสิ้น 1,215 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 119.41 ต่อแสนประชากร มีรายงานผู้ป่วยเสียชีวิต จำนวน 1 ราย อัตราตาย 0.10 ต่อแสนประชากร อัตราผู้ป่วยตายร้อยละ 0.08 อำเภอที่มีอัตราป่วยสูงสุด คือ อำเภอลาดยาว มีอัตราป่วย 244.02 ต่อแสนประชากร รองลงมา คือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ มีอัตราป่วย 172.17 ต่อแสนประชากร และอำเภอแม่วงก์ มีอัตราป่วย 155.08 ต่อแสนประชากร โดยมีผู้ป่วย จำนวน 179 ราย ระดับตำบลของอำเภอแม่วงก์ พบว่า ตำบลแม่วงก์ มีผู้ป่วยจำนวน 57 ราย ตำบลแม่เลย์ จำนวน 25 ราย ตำบลวังชัน จำนวนผู้ 47 ราย ตำบลเขาชนกัน จำนวน 50 ราย ซึ่งจะเกิดการกระจายของโรคไข้เลือดออกจากการเปลี่ยนแปลงตามพื้นที่อยู่ตลอดเวลา บางพื้นที่ยังพบผู้ป่วยซ้ำซาก บางพื้นที่พบหลายปีต่อกัน⁶

โรคไข้เลือดออก มีอยู่หลายเป็นพาหะนำโรค ซึ่งอยู่หลายมักจะวางไข่ตามภาชนะขังน้ำที่มีน้ำนิ่ง และใส เช่น โอ่งน้ำดื่มและน้ำใช้ที่ไม่มีฝาปิดทั้งภายในและภายนอกบ้าน อ่างล้างเท้า ยางรถยนต์ ไห ภาชนะใส่น้ำเลี้ยงสัตว์ เศษภาชนะ กาบใบของพืชจำพวก มะพร้าว กล้วย พลับพลึง ต้นบอน ถ้วยรองน้ำยาง โพรงไม้ กะลา กระบอไม้ไผ่ที่มีน้ำขัง ฯลฯ ซึ่งภาชนะดังกล่าวเป็นสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเกิดโรคไข้เลือดออกในชุมชน มาตรการป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกที่ดีที่สุด คือ การจัดการสิ่งแวดล้อมไม่ให้เป็นที่แหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลาย โดยจัดการภาชนะต่างๆ ไม่มีน้ำขัง การใช้ทรายกำจัดลูกน้ำยุงลาย เป็นต้น ซึ่งทั้งนี้การป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกของชุมชนจะได้ประสิทธิผลนั้น ไม่ใช่หน้าที่ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นผู้ดำเนินการ แต่จะเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนรวมทั้งประชาชนที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน⁷

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อไม่ให้เป็นที่แหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลายนั้น จะส่งผลให้ประชาชนมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ การตัดสินใจ แล้วนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกัน ทำให้ประชาชนมีพฤติกรรมในทางปฏิบัติร่วมกันที่ถูกต้อง เหมาะสมในการป้องกันควบคุมโรคไข้เลือดออกของชุมชน⁸

โรคไข้เลือดออกเป็นโรคติดต่อที่กระทรวงสาธารณสุขเห็นความสำคัญที่จะต้องมีการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรค ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อลดการเจ็บป่วยและการเสียชีวิตของประชาชน จึงมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการปฏิบัติงานจากการตั้งรับไปสู่นโยบายเชิงรุก ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนหน่วยงานต่างๆ ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ไม่ว่าจะในระดับส่วนกลางหรือส่วนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกทั้งด้านทรัพยากรกำลังคน วิชาการ และงบประมาณ⁹ ซึ่งที่ผ่านมา

พบว่า ในการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน ตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ ยังไม่สามารถหยุดยั้งการระบาดของโรคไข้เลือดออกได้ เนื่องจากขาดความต่อเนื่องและความไม่ครอบคลุมพื้นที่ในการดำเนินการ ประชาชนในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการป้องกันโรคไข้เลือดออกอย่างจริงจัง ทำให้ยังมีแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายจำนวนมากในชุมชน¹⁰ ซึ่งการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคไข้เลือดออก โดยการจัดการสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนและในชุมชนให้ถูกสุขลักษณะไม่ให้เป็นที่แหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลาย เป็นวิธีการที่ทำได้ง่าย สะดวก ประหยัดและปลอดภัย ประชาชนสามารถทำได้ด้วยตนเอง โดยกลวิธีดังกล่าวต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจและเห็นความสำคัญในการร่วมกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชนเอง จึงจะเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนอันจะนำไปสู่พฤติกรรมปฏิบัติที่สม่ำเสมอในการลดปริมาณยุงลายพาหะนำโรคไข้เลือดออกให้น้อยลง จะทำให้ลดการแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกในชุมชนได้⁹ จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปสร้างองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนได้มีความเข้าใจ เกิดความตระหนัก และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสร้างความร่วมมือของประชาชนในการป้องกันโรคไข้เลือดออกที่ถูกต้องเหมาะสม และต่อเนื่องสม่ำเสมอต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์

2. เพื่อศึกษาพฤติกรรม การจัดการ สิ่งแวดล้อม เพื่อการป้องกันโรคไข้เลือดออกของ ประชาชน ตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่वंก จังหวัด นครสวรรค์

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการ จัดการสิ่งแวดล้อม กับพฤติกรรมจัดการ สิ่งแวดล้อมเพื่อการป้องกันโรคไข้เลือดออกของ ประชาชนตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่वंก จังหวัด นครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research)

ประชากร คือ ประชาชนที่มีชื่อในทะเบียน ราษฎร และมีที่อยู่อาศัยในตำบลเขาชนกัน อำเภอ แม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 11,890 คน¹¹

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่มีชื่อใน ทะเบียนราษฎร และมีที่อยู่อาศัยในตำบลเขาชน กัน อำเภอแม่वंก จังหวัดนครสวรรค์ มีอายุ 18 ปี ขึ้นไป จำนวน 387 คน โดยการสุ่มแบบหลาย ขั้นตอน (Multistage sampling) ด้วยการกำหนด ขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane, 1973)¹² โดยมีเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. เป็นเพศชายหรือเพศหญิง
2. มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป
3. ยินดี เต็มใจที่จะเข้าร่วมทำการศึกษา
4. อ่านออก เขียนภาษาไทย และสื่อสารได้

1. เป็นผู้ป่วยที่ไม่สามารถให้ข้อมูลได้
2. เป็นผู้ที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ในระหว่างที่มีการ

ดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) มี 3 ส่วน ดังนี้

1. ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สิทธิการรักษา และจำนวน ครั้งในการเข้าถึงบริการสุขภาพ ลักษณะ แบบสอบถามเป็นแบบให้เลือกตอบ (Check list) และเติมข้อความ (Open ended)

1. ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระยะเวลาอาศัยอยู่ใน ชุมชน และที่พักอาศัย แบบสอบถามเป็นแบบให้ เลือกตอบ (Check list) และเติมข้อความ (Open ended)

2. ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก และการจัดการสิ่งแวดล้อม ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบให้เลือกตอบ ใช่/ไม่ใช่ ซึ่งข้อคำถาม ทั้งหมดจำนวน 20 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน เฉลี่ยรายข้อเป็น 3 ระดับ ดังนี้¹³

ค่าเฉลี่ย 0.00 – 0.33 หมายถึง มีความรู้ เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 0.34 – 0.66 หมายถึง มีความรู้ เรื่องโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 0.67 – 1.00 หมายถึง มีความรู้ เรื่องโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับมาก

3. ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการจัดการ สิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออกของ ประชาชน ตำบลเขาชนกัน อำเภอแม่वंก จังหวัด นครสวรรค์ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการ ตัดสินใจ 2. ด้านการปฏิบัติ 3. ด้านผลประโยชน์ และ 4. ด้านการประเมินผล ลักษณะเป็นแบบ ประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) 5 ระดับ⁹ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อย ที่สุด โดยมีเกณฑ์การประเมินผลโดยพิจารณาจากค่า คะแนนเฉลี่ย ดังนี้¹³

ค่าเฉลี่ย 1.00–1.80 หมายถึง มีส่วนร่วมใน ระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.81–2.60 หมายถึง มีส่วนร่วมใน ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.61–3.40 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.41–4.20 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.21–5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด

4. ส่วนที่ 4 พฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน ต.เขาชนกัน อ.แม่वंก จ.นครสวรรค์ เป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 3 ระดับคะแนน คือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติเป็นบางครั้ง ไม่เคยปฏิบัติ โดยมีเกณฑ์การประเมินผลโดยพิจารณาจากค่าคะแนนเฉลี่ย ดังนี้¹³

ค่าเฉลี่ย 1.00–1.66 หมายถึง มีพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.67–2.32 หมายถึง มีพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 2.33–3.00 หมายถึง มีพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก

การทดสอบเครื่องมือ นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความถูกต้องของแบบสอบถาม แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) แบบสอบถามที่มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 สามารถนำไปใช้ได้ จากนั้นหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟา (α -coefficient) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.959

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

2. สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

2.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

2.2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบสมมติฐานการวิจัย คือ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient)

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ขออนุญาตในการทำวิจัยและเก็บข้อมูลจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี ใบรับรองโครงการวิจัยที่ 019/2567 ลงวันที่ 22 ธันวาคม 2567

ผลการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.40 กลุ่มอายุระหว่าง 31-40 ปี มากที่สุด ร้อยละ 32.10 มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มากที่สุด ร้อยละ 44.70 และส่วนใหญ่พักอยู่บ้านตนเอง ร้อยละ 95.30

2. กลุ่มตัวอย่าง มีความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก และมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =0.80, S.D.=0.57) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออกอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =0.76, S.D.=0.36) และมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =0.83, S.D.=0.43)

3. กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการป้องกันโรคไข้เลือดออก ภาพรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.43, S.D.=0.82) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มากที่สุด โดยมีส่วนร่วมในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.75, S.D.=0.67) รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน โดยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.57, S.D.=0.85) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =3.48, S.D.=0.84) และน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ =2.93, S.D.=0.94)

4. กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออกภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =2.27, S.D.= 0.66)

5. ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ปัจจัยความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานและการประเมินผล ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออก

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออก ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ อธิบายได้ว่าพฤติกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม เกิดจากการนำเอาความรู้ที่เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากการศึกษา หรือการค้นหา หรือการนำเอาความรู้ที่เกี่ยวกับสถานที่ สิ่งของ หรือบุคคล ซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์หรือจากรายงานการรับรู้ข้อเท็จจริงที่ชัดเจนและต้องอาศัยเวลา จึงจะทำให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุด¹⁴ ซึ่งสอดคล้องกับ ททัยรัตน์ ตัลยารักษ์ และจุฑาทิพย์ ช่วยคล้าย¹⁵ ที่ศึกษาพบว่าความรู้ในเรื่องโรคไข้เลือดออกของประชาชน ในตำบลเคิ่ง อำเภอลำปาง จังหวัดนครศรีธรรมราชมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

การที่ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้ให้ความรู้ ความเข้าใจ และการสร้างเจตคติที่ดีแก่ประชาชน จะสามารถดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออกได้ ตั้งแต่การค้นหาสาเหตุของการเกิดโรคไข้เลือดออกในชุมชน การวางแผนงาน การจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการปรับปรุงบริเวณบ้านเรือน เพื่อกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลาย และการดำเนินการพ่นสารเคมีกำจัดยุงลายตัวแก่เมื่อเกิดโรคไข้เลือดออกในชุมชน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ เช่น การได้รับความเชื่อถือจากผู้นำชุมชน/อส. และประชาชน การได้รับการยกย่องชื่นชม รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เช่น การเข้าร่วมติดตามประเมินผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัสดุภายในชุมชนในกำจัดลูกน้ำหรือยุงลายตัวแก่ ได้แก่ ใช้สมุนไพรไล่ยุง นวัตกรรมกับดักยุงลาย เป็นต้น มีส่วนร่วมในประเมินผลการทำงานของ อสม.และผู้นำชุมชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วม จะทำให้ชุมชนมีความสามารถในการป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออกในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนตลอดไป⁷

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. หน่วยงานบริการสาธารณสุขในพื้นที่ ควรส่งเสริมให้ชุมชนเข้าถึงข้อมูลสุขภาพอย่างทั่วถึง สนับสนุนด้านทรัพยากรในการควบคุมป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออกอย่างเพียงพอ และการกระตุ้นเตือนให้ชุมชนมีการปฏิบัติเพื่อจัดสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออกอย่างต่อเนื่องตลอดไป

2. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงความต้องการของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออก และการพัฒนารูปแบบในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออก เพื่อเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันของชุมชนในการป้องกันการเกิดโรคไข้เลือดออกอย่างยั่งยืนตลอดไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.จีระศักดิ์ ทัพพา อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่ได้สละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำ ให้ความรู้ ความคิดเห็นในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่อง

ต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน และเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้ศึกษารู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ และกราบขอบพระคุณประชาชนทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม เพื่อให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. กรมควบคุมโรค. ไข้เด็งกี (Dengue). [อินเทอร์เน็ต]. นนทบุรี. [เข้าถึงเมื่อ 14 ต.ค. 2567]. เข้าถึงได้จาก https://ddc.moph.go.th/disease_detail.php?d=44
2. สำนักควบคุมโรคเฝ้าระวังและเฝ้าระวังโรคติดต่อ. โรคไข้เลือดออก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. 2545.
3. สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข. รายงานเฝ้าระวังโรคทางระบาดวิทยา .กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร. 2565.
4. สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 3 นครสวรรค์. รายงานสถานการณ์โรคไข้เลือดออกปี 2565. กรมควบคุมโรค. 2566.
5. กองโรคติดต่อภายในโดยแมลง กรมควบคุมโรค. รายงานประเมินความเสี่ยงการระบาดของโรคติดต่อภายในโดยแมลง ปีพ.ศ. 2566. 2566.
6. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์. สถานการณ์ไข้เลือดออกในจังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. 2566. 2566
7. สำนักงานควบคุมโรคเฝ้าระวังและเฝ้าระวังโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข. โรคไข้เลือดออกฉบับประกายประกาย. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร. 2545.
8. วันชัย วัฒนศัพท์. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี. ศูนย์สันติวิธีเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า. 2551.
9. กองโรคติดต่อภายในโดยแมลง กรมควบคุมโรค. แนวทางการดำเนินงานเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคติดต่อภายในโดยยุงลาย สำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข พ.ศ. 2564. 2564.
10. องค์การบริหารส่วนตำบลเขานก. ผลการดำเนินงานเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคไข้เลือดออก. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี. 2566.
11. งานทะเบียนราษฎรอำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์. ข้อมูลประชากรอำเภอแม่วงก์ จังหวัดนครสวรรค์. 2566.
12. Taro Yamane. Statistics: an introductory analysis. New York: New York: Harper & Row. 1973.
13. Best,J.W. Research in education. Englewood Cliffs, New jersey: Prentice Hall. 2021.
14. อรพินท์ บัญชาวิง. พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลหนองยง อำเภอปากคาด จังหวัดบึงกาฬ. ผลงานวิจัยและแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการสาธารณสุข. สำนักงานสาธารณสุขบึงกาฬ. 2560.
15. หทัยรัตน์ ตัลยารักษ์ และจุฑาทิพย์ ช่วยคล้าย. ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชนในตำบลเคอ อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช. การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 10, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. 2562.